

ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲՆԱԵՍԻՐԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԵՒ

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԱԵՑ

Ե . ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 15 .

1847

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1 .

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բ . Լարի օրինակ ու խրատ :

() ԲՆԱԿ ու խրատ տալու և աղէկ կրթելու դիւրին ճամբաները ծնողաց սորվեցընելէն առաջ՝ կ'ուզենք հոստեղը լուծել մէկ մեծ տարակոյս մը որ կ'անցնի ոմանց մտքէն, ըսելով թէ աս ինչ բան է որ Լստուած ամէն տուններն ու անասունները իրենց վախճանին համար ստեղծեր է, ու ընտելեան օրէնք՝ կարգ դրեր է, անոնք ալ իրենց օրէնքէն դուրս չեն ելլեր, ինչպէս որ կրնայ մարդս մէկիկ մէկիկ քննել և տեսնել: Իսկ որ մարդուս վախճանն ալ ամենեւին աս աշխարհքս չէ, այլ միայն յաւիտենական կեանքն է, ինչո՞ւ համար մարդուս ալ չէ ճանչցողած իր վախճանը հաստատուն կերպով մը, որ չկարենար տարակուսիլ:

Լս հարցմանս պատասխանը խիստ դժուար կ'երևնայ Լստուծոյ մեծութիւնը չճանչցողին, ու մարդուս ինչ կատարեալ էակ ու ստեղծուած ըլլալը չգիտցողին: Սակայն այնչափ դիւրին

է որ նաև առանց բառ մը ըսելու կըրնայ ամէն մարդ որոշ ու յայտնի պատասխանը տալ. նաև ան դժուար կարծող ու պատասխանի սպասողներն ալ կրնան դիւրաւ իրենք իրենց պատասխանը տալ. բաւական է որ ամէն մարդ մէկ վայրկեան մը միայն իր ունեցած կիրքերը մէկդի դրած՝ պարզ աչքով նայի մէյմը իր խղճին վրայ, տեսնէ թէ իրեն միտքը ինչ բան կը ձգէ:

Եւ երթանք մտնենք մէկ անհոգ մարդու մը խղճմտանքը իրմէ գաղտուկ, ու նայինք փնտռենք թէ ինչ կայ մէջը: Լսջի բանն որ մեր աչացը կը հանդիպի՝ բնական օրինաց գիրք մըն է. անոր մէջ կը տեսնենք անջընջ լի տառերով գրած մարդուս ունեցած պարտքերը առ Լստուած, առ անձն և առ ընկերն. և թէ հատուցումն կայ չար ու բարի գործոց. և թէ զոր ինչ կամիս թէ արասցենք եղ մարդիկ, և դու արա նոցա նոյնպէս:

Իայց ինչ է պատճառն որ մաքուր չե-
րենար գրուածքը . նայէ քննէ ինչ է :
Լախարհքիս զբաղմունքներուն փոշին
բարակ մը վրան ցանած է . անոր հա-
մար է որ ինքը փոշուով ծածկած տես-
նելով իր սրտին մէջի գրածը , կ'ուզէ
կարծել թէ իր վախճանը յայտնի չէ :

Լսուպէս ահա ամէն մարդ երբոր
կը սկսի տարակուսիլ Լստուծոյ կար-
գադրութեանը և իր վախճանին վը-
րայ , մէկէն դառնայ մէյմը իր խղճին
մէջը նայի , հոն կը գտնէ շիտակը գը-
րուած : Ուրիշ նիւթերու մէջ մարդս
կ'աշխատի , հասկըցընելու ճամբան
կը մտածէ . բայց աս բանիս վրայ տա-
րակուսողին առջին կեցած է իր խղճ-
մտանքը . միայն մէյմը դառնալուն
նայելուն վրայ է իր աշխատանքը .
շատ անգամ ալ ինքը չնայած՝ ան գը-
րուածները ինքիրեննուն կուգան աչ-
քին առջևն ու իրեն կ'երենան . ու
երբոր ինքը ուզէ աչքը գոցել որ չը-
տեսնէ , անոնց պատկերը կը տպաւո-
րուի մտքին մէջն ալ , ու կը սկսին
տանջել զինքը գաղտուկ սրտին մէջէն
զինքը չարչարելով , անանկ որ մէյ-
մ'ալ անոնց ձեռքէն չկրնար ազատիլ .
այնպէսով յաւիտենական տանջանաց
ցաւը աշխարհքիս մէջէն կը սկսի քա-
շել . թէպէտ և դրսուանց ինքզինքը
ուրախ զուարթ կը ձեւացնէ , բայց
չկրնալով դիմանալ ներսէն իմացած
չարչարանքին՝ որ կը ստիպէ զինքը
ճանչնալու ճշմարտութիւնը , ինչուան
նաւ կը յուսահատի ու ինքն իրեն
կեանքը կը կարճեցնէ կամաւոր ա-
մենաթշուառ մահուամբ , կարծելով
թէ պիտի փախչի ազատի խղճմտան-
քին ձեռքէն , բայց Լստուծոյ արդա-
րութեան դատաստանին ձեռքը կը
մատնուի :

(Ի) Էպէտ և միայն իրեն սրտին վրայ
նայելով ամէն մարդ ճշմարտութիւնը
կը գտնէ , բայց կրնայ դարձեալ մէկը
ասանկ տարակոյս մը հարցընել թէ
հապա ինչո՞ւ համար շատերը այսպի-
սի յայտնի բանը չեն ընդունիր ու մո-
լորած կը մնան : Արարձեալ , ինչո՞ւ

ուրեմն այսչափ հարկաւոր է կրթու-
թիւն տալ տղայոց ու խրատել :

Լհա հոս է զարմանալի մարդկային
տկարութեան գործքը , և դիտելու
հարկաւոր դիտելիքը : Ասան զի մար-
դուս վախճանը գերագոյն բան է , և
ինքը դեռ աշխարհիս նիւթական բա-
ներուն մէջ ընկղմած է : Իր վախճա-
նը պիտի իմանայ՝ միայն կարգալով
խղճին մէջինը . բայց անոր ներհակ՝
աշխարհիս մէջ զինքը զբաղեցընող
նիւթեր լեցուն են : (Ի) Էպէտ և մէկ
կողմանէ խղճին մէջի գրուածքները
միշտ աչքին առջևը գալով չկրնար
մոռնալ իրմէն հեռացընել , անանկով
կը ստիպուի ճշմարտութեան ետեւէն
երթալու , բայց մէկալ կողմանէ ալ
կը տեսնէ ուրիշ շատ իրեն նման մար-
դիկ՝ որոնց սրտին մէջի գրածները
չտեսներ , որ է ամենեւին նոյն ճշմար-
տութիւնները իր սրտին մէջինն պէս .
ուստի կը սկսի անոնց արտաքին գործ-
քերը դիտել , ու տեսնել որ անոնք
այնպիսի վարմունք մը ունին՝ այնպի-
սի գործքեր կ'ընեն որ կ'երենայ թէ
անոնց խղճին մէջ այն ճշմարտութիւն-
ները գրած չկան : Արարձեալ , ուրիշ
կողմանէ կը տեսնէ որ իր կիրքերն
ալ ուրիշներուն վարմունքին կը հաւ-
նին , ու աշխարհիս պատրաստած նիւ-
թերուն ալ յարմար են . ահա այս-
պիսի աչք խաբող պատճառներէն
գրգռուած՝ կը հետեցընէ թէ ուրեմն
իր խղճին մէջի գրածը պարապ բան
է , վախկոտ բնութեան գործք է ,
տկարամտութենէ առաջ եկած սուտ
կասկածանք մըն է . ասանկ ըսելով՝
կ'ուզէ մոռնալ իր խղճմտանքին դըր-
դումը , ու կը սկսի անհոգ անկարգ
կեանք վարել : Եւ թէպէտ ան խղ-
ճին մէջի ճշմարտութեան բողոքը ոչ
երբէք կրնայ դադրեցընել , բայց բո-
լորովին աշխարհիս բաներուն զբաղե-
լով՝ իբրու թէ սրտին վրայ դրոշմած
ճշմարտութիւններուն երեսը փոշուով
կը ծածկէ : Եւ երբոր առիթ մը ըլ-
լայ , ու իր չուզելովը ան գրուածքը
մտաց աչքին հանդիպի , որ պիտի դա-

տէ զինքը մէկ օր մը, առանց շատ մտածելու մէկէն ինք իրեն պատասխան կուտայ թէ ես ասանկ խղճահար բնութիւն ունիմ, անոր համար կը նեղիմ. ապա թէ ոչ բոլոր աշխարհիս այնչափ անթիւ մարդիկը, նաեւ շատ խելացիներ ալ ինչո՞ւ չեն մտածեր՝ թէ որ իրօք վախճալու բան մը կայնէ :

Բայց աս յայտնի բանս ամենեւին մտքէն չանցըներ՝ թէ մարդիկ ամէնքն ալ մէկմէկու սիրտը խղճմտանքը չտեսնելով, ու իրենց սրտին մէջէն գաղտուկ զիրար իրենց օրինակ բերելով, ամէնքն ալ թէպէտ և իրենց խղճմտանքէն խրատ կը լսեն, բայց ամէնքն ալ իրար պատճառ բռնելով՝ սրտերնուն վրայ յԱստուծոյ տպաւորուած ճշմարտութիւնը կ'արհամարհեն :

Եւ բանս կը նմանի ամենեւին մէկ պատերազմական կտրիճ գունդի մը որ թշնամույ մեծ բանակի մը հանգիստելով՝ ամէնքն ալ իրենց սրտին մէջէն կը վախեն բանակին վրան վազելու, տեսնելով թշնամուոյն բազմութիւնը ու մէջի զօրաւոր պատերազմողները. անանկ որ եթէ ամէնքը մէկմէկու սրտին մէջի խորհուրդը տեսնէին, առանց խպնելու իրարմէ՝ ամէնքը մէկէն ետ կը քաշուէին՝ ըսելով թէ վտանգը շատ է : Բայց որովհետեւ իրարու միտքը չեն իմանար, այլ մէկմէկու բերանը կը նային թէ ինչ կ'ըսեն, ամէնքն ալ կը սպասեն որ ուրիշը ետ քաշուելու՝ վախճալու խօսք մը ըսէ. մէկ կողմանէ ալ ամէնքն ալ իրենք քաջ երևնալու համար՝ բերնով կ'արհամարհեն բազմութիւնը, և ուրիշներէն մէկ վախի մը նշան չտեսնելով (վասն զի ամէնքն ալ վարպետութեամբ կը ջանան ծածկելու մտքերնէն անցածը) իրարու դրսւն առանց ցրտուցած քաջութենէն սիրտ առած, ամէնքն ալ իրենց մտքին մէջ աւելորդ խղճահարութիւն՝ վախկոտութիւն կը սեպեն ան իրենց սրտին խոհեմ խորհուրդը. բայց դրսւն առ ամենուն բերանը քաջութիւն և արհամարհութիւն թշնամուոյն դէմ, և

խրոխտ յաղթողի խօսքեր ըսելով՝ համարձակ կը վազեն թշնամուոյն վրայ, և ինչպէս որ ամէնքն ալ մտքերնուն մէջէն յայտնի գիտէին թէ ըրածնին յանդգնութիւն ու անխելքութիւն է, նոյնպէս կը կատարուի մտածածնին, ու թուրին բերանը կ'երթան կը ջարդուին :

Եւ յսպէս ահա Աստուծոյ ամէն բան իր վախճանին որոշեր է, ու ան վախճանին հասնելու համար պէտք եղածն ալ տուեր է : Եւ ամէն անբան կենդանիք ու նիւթական արարածք իրենց կարգէն դուրս չեն ելլեր, ուստի իրենց վախճանին կը հասնին. բայց մարդուս Աստուծոյ մէկ աւելի բան մ'ալ տուեր է, որ է ազատութիւն, որպէս զի կարենայ իր ուղեւորին ու արդիւնքովը իրեն համար որոշուած վախճանին հասնիլ. անոր համար ալ մարդուս սրտին մէջ տպաւորեր է իր անջնջելի ճշմարտութեանիքը. իսկ մարդս իր կամօքը չար օրինակին հետեւելով՝ իր վախճանէն կը հեռանայ :

Աստուծոյ կարգաւորութեւր այսպէս ըլլալը յայտնի գիտնալէն ետքը, ամէն բանէ առաջ պէտք է յանձնենք ծնողաց որ բարի օրինակ ըլլան իրենց տղոցը. նոյնպէս ալ դաստիարակներն ու վարժապետները, և ամէն մարդիկ ալ իրարու :

Իսկ որ չար օրինակը աշխարհէս պակսի, անկէ ետեւ դիւրին է մարդկանց ճշմարտութեան ճամբուն մէջէն երթալը. վասն զի ինչպէս որ յայտնի կ'իմանանք՝ սրտերնուն մէջ անջնջելի տպաւորուած է ճշմարտութիւնը :

Հ. Գ. Մ

